

ՆՈՐԻՆ Ս. ՕՅՈՒԹԻՒՆ ՎԱԶԳԵՆ Ա. ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀՈՒՄ

ԺԱՄԱՆՈՒՄ ՀՌՈՄ

Ամենայն Հայոց Հայրապետի պատմական և աննախընթաց ալյուր-թիւնը Հռոմէական Եկեղեցիի Սրբազան Քահանայապետին սկսաւ Մայիս Ծին, երբ Վեհափառ Հայրապետը եւ իր շքախումբին մաս կազմող Երուսաղէմի եւ Կ. Պոլսոյ Սրբազան Պատրիարքները, արքեպիսկոպոսները եւ եպիսկոպոսները ժամանեցին Հռոմի Վէճոնարոս Տա Վինչիօ օդակայանը: Վեհափառ Հայրապետը եւ իր շքախումբի անդամները դիմաւորեալու համար ժամանակէն առաջ օդակայան եկած էին Վատիկանի պալատական ներկայացուցիչները եւ աշխարհի զանազան կողմերէն Հռոմ հասած Հայ հատապետներու հոծ բազմութիւն մը:

Հռոմէական Եկեղեցիի պալատական ներկայացուցիչներն էին Վերիստոնէական Միութիւն Գառաջացնող Քարտուղարութեան Նախագահ Կարտինալ Ուիլիլյարանսը, Վատիկանի Քարտուղարութեան Նիւզ-ի տեղակալ Պենելի Արքեպիսկոպոսը, Վատիկանի հանրային գործերու վարիչ Քատարուի Արքեպիսկոպոսը, Կարտինալ Ալաճանեանը փոխարինող Հայ Կաթողիկ համայնքի Պատրիարք Իգնատիոս Պետրոս Պաթանեանը, Փարիզի Հայ Կաթողիկ համայնքի հոգեւոր առաջնորդ Գեորգի Կարապետ Եպս. Ամատունին, Հռոմի Լեւոնեան Վարժարանի Տեսուչ Հայր Ներսէս Սեթեանը, Վենետիկի Միսիթարեան Միաբանութեան հայրեր, Լեւոնեան Վարժարանի տաներ եւ բազմաթիւ աջ հոգեւորականներ: Այս առթիւ հիւրաբար Հռոմ կը գտնուէին նաեւ Գերշ. Տ. Բարդէն Եպս. Վարժապետեանը՝ Ուաշինկթընէն, Գերշ. Տ. Յակոբ Եպս. Վարդանեանը՝ Մարսէյլէն, Գերշ. Տ. Վաչէ Եպիսկոպոսը՝ Գառատայէն եւ Տ. Գառնիկ Քհնյ. Հալաճեանը՝ Ամերիկայէն:

Վեհափառ Հայրապետի շքախումբին մաս կը կազմէին Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարք Ամենապատիւ Տ. Եղիշէ Արքեպս. Տէրտէրեանը, Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարք Ամենապատիւ Տ. Շնորհք Արքեպս. Գալուստեանը, Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռի Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Հայկազուն Արքեպս. Արաքանդեանը, Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ Գերշ. Տ. Սերոբէ Արքեպս. Մանուկեանը, Անգլիոյ Հայոց Հոգեւոր Առաջնորդ Գերշ. Տ. Պաակ Արքեպս. Թումայեանը, Միացեալ Նահանգներու և Գանատայի Հայոց Հոգեւոր Առաջնորդ Տ. Թորգոմ Արքեպս. Մանուկեանը, Հարաւային Ամերիկայի Հայրապետական Պատուիրակ Գերշ. Տ. Բարդէն Արքեպս. Ապատեանը, Իտալիոյ Հայոց Առաջնորդ Գերշ. Տ. Զօն Եպս. Տէր-Յակոբեանը, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանի Դիւանապետ Գերշ. Տ. Շահէ Եպս. Աճէմեանը, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու Քրիստոնէական Եկեղեցիներու Ազգային Խորհուրդի մօտ Ամերիկահայ Թեմի ներկայացուցիչ Արթ. Տ. Մամբրէ Քհնյ. Գոզուեանը, Ս. Գեղարդ Վանքի Վանահայր եւ Վեհափառ Հայրապետի Գաւազանակիր Հոգւ. Տ. Նարեկ Վրդ. Շաքարեանը եւ Ս. Էջմի-

ածնի Մայր Աթոռին առնչվող Միջ-Եկեղեցական Յարաբերութիւններու Բաժնի Ընդհանուր Քարտուղար Պրն. Պարզեւ Շահպաղեանը :

Օղակայանին մէջ Վեհափառ Հայրապետին դիմաւորեցին նաեւ Հայ Բերթերու եւ օտար մամուլի բազմաթիւ թղթակիցներ, ձայնափութի եւ հեռատեսիլի ընկերութեանց ներկայացուցիչներ, ֆոթոթղթակիցներ եւ լուսանկարիչներ :

Օղակայանի պաշտօնական հիւրերու յատկացուած յարկաբաժինին մէջ Վեհափառ Հայրապետը հակիրճ յայտարարութիւն մը ըրաւ ներկաներուն եւ թղթակիցներուն՝ Հռոմ իր այցելութեան առնչութեամբ, ապա օղակայան փութացած հաւատացեալ ժողովուրդի խուռնեցած բազմութիւնը օրհնելէ ետք, խանդավառ ծափերու տարափի մը տակ ուղղուեցաւ դէպի ինքնաշարժ : Ն. Սուրբ Օծութեան եւ իր չքախումբի անդամներուն յատկացուած ինքնաշարժներու երկար շարանը ոստիկանական ջոկատի մը առաջնորդութեամբ ուղղուեցաւ դէպի քաղաք եւ հանդիսաւորապէս մուտք գործեց Վատիկանի հնամեայ պատերէն ներս, ուր Վեհափառ Հայրապետը դիմաւորուեցաւ մուտքի մեծ դարպասին եւ ոլորապտոյտ ծառուղիներու երկու կողմերուն բարեւի կեցած «Զուլեցերիական» պահակ զինուորներուն կողմէ :

ԴէՊի ՎԱՏԻԿԱՆ

Իր պատմական այս այցելութեան առիթով Հայոց Վեհափառ Հայրապետին որպէս բնակավայր տրամադրուած էր Սուրբ Յովհաննէսի հնադարեան աշտարակը, որ կը գտնուի Վատիկանի գեղատեսիլ պարտէզներուն մէջ : Ան վերակառուցուած է Յովհաննէս ԻԳ Պապին կողմէ որպէս իր անձնական բնակավայր : Արեւելեան Ուղղափառ Եկեղեցիներու Տիեզերական Պատրիարք Նորին Սրբութիւն Աթենակորասը Հռոմի Սրբազան Պապին տուած իր այցելութեան ընթացքին բնակեցաւ այս շէնքին մէջ, իսկ այս առիթով տրամադրուեցաւ Ամենայն Հայոց Հայրապետին :

Ա ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ Ս. ՊԵՏՐՈՍ

Ինքնաշարժներու շարանը հասնելով Ս. Յովհաննէս աշտարակի ընդամուտին, Վեհափառ Հայրապետը՝ յանուն Սրբազան Պապին դիմաւորեցին Գեր. Ժազ Մարթէն Արքեպիսկոպոսը եւ Նորին Գերազանցութիւն Մարգիտ Տոն Ժուլիօ Սակերտիս : Կարճ զադարէ մը ետք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր չքախումբի անդամներով եւ ոստիկաններու առաջնորդութեամբ ուղղուեցաւ դէպի Ս. Պետրոսի գեղակառուց տաճարը, որու մուտքի մեծ դռան առջեւ Նորին Սրբութիւնը պաշտօնապէս եւ հանդիսաւոր կերպով դիմաւորուեցաւ տաճարի Աւագերէց Կարտինալ Մարիլլայի կողմէ, որ Վեհափառ Հայրապետի մուտքը Մայր Տաճար կ'ողջունէ բարի գալուստի հակիրճ ճառով մը : Ապա Տաճարի եպիսկոպոսներն ու քահանայական դասը, լրիւ ըզ-դեստաւորուած, Հայ հոգեւորականներու կողմէ երպոռող հայկական հոգեպարար շարականներու քաղցրալուր հնչիւններուն տակ կ'առաջնորդեն Ապրիս Հայրապետը նախ դէպի Սուրբ Հաղորդութեան մատուռը, ապա՝ Սուրբ Կոյսի մատուռը եւ անտեղէն՝ դէպի Խոստովանքի խորանը, Սուրբ Պետրոսի

դամբարանը եւ հուսկ ուրեմն Տաճարի պեմնայարկը, ուր, դարերու ընթացքին կատարուած պեղումներու մտաին գիտական մանրամասն քայտարուածքիւններ կու տան հնագէտ պատմաբաններ, իւրաքանչիւր մատուան առջեւ Վեհափառ Հայրապետը կ'աղօթէր։

ՃԱՇԿԵՐՈՑԹ ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԹԻՍՍԸՐԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Ապա Ամենայն Հայոց Հայրապետը նոյն շքախմբով վերադարձաւ իր բնակավայրը եւ քանի մը ժամերու հանգիստէ ետք ծառիկաններու առաջնահոլութեամբ եւ հետեւող ինքնաշարժներու երկար շարասիւնով ուղղուեցաւ Վատիկանի «Գրիումպոս» հիւրանոցը, ուր Ս. Սինոդի Նախագահ Կարապետի թիւրքերէն կողմէ ճաշկերոյթ մը կը տրուէր ի պատիւ Վեհափառ Կաթողիկոսին։ Ճաշկերոյթի ընթացքին, Կարտինալ Թիւրքմանին կը փոխարինէր Վատիկանի Պետական Քարտուղար Կարտինալ Ժան Վիլլոն, առաջինին՝ չըռոմէն քացակայ գտնուելուն պատճառաւ։ Ներկայ էին Կարտինալ Ուիլլիսլըրանտը, Ս. Պետրոս Տաճարի Աւագերէց Կարտինալ Մարելլան, Վատիկանի նի հանրային գործերու վարիչ Քասաբոյի Արքեպիսկոպոսը, Արեւելեան կաթողիկէ Եկեղեցիներու Բաժանմունքի Ընդհանուր Վարիչ Պրինի Արքեպիսկոպոսը, Առաքելական Պալատի Վերատեսուչ Ժազ Մարթին Արքեպիսկոպոսը, Հայ Կաթողիկէ համայնքի Պատրիարք Նորին Սրբութիւն Իգնատիոս Պաթանեանը եւ Քրիստոնէական Միութիւն Յառաջացող Քաջտուղարութեան բազմաթիւ վարիչներ ու պշտատակիցներ։ Ճաշկերոյթին կը մասնակցին նաեւ Վեհափառ Հայրապետի շքախմբի բոլոր անդամները։ Ճաշկերոյթի ընթացքին Հռոմէական Կաթողիկէ Եկեղեցիի անունով Վեհափառ Հայրապետին ուղղուած բարի գալուստի ճառ մը կ'արտասանէ Կարտինալ Ուիլլիսլըրանտը՝ ողջունելով Հայաստանեայց Եկեղեցիի գերագոյն պետին այցելութիւնը ի Հռոմ։ Հիուք Հռոմ ժամանած էք, կ'ընէ Կարտինալ Ուիլլիսլըրանտս, Պօղոս Զ Սրբազան Պապին եւ Հռոմէական Կաթողիկէ Եկեղեցիին բերելու Հայաստանեայց Եկեղեցիի ողջոյնը։ Հետագայ օրերու ընթացքին, Դուք բարի վկաները պիտի ըլլաք մեր անկեղծ սիրոյն եւ ուրախութեան, եւ պիտի զգաք թէ ինչպիսի՜ ջերմ զգացումներով եւ երախտագիտութեամբ Հռոմի Եկեղեցին կ'ընդունի Ձեզ։ Քրիստոսի անբաժանելի Եկեղեցիի ոգեկան ժառանգութիւնը մեզ կը մղէ փորձելու բոլոր ճամբաները եւ փնտռելու բոլոր արդիւնաւէտ միջոցները՝ մեր միջեւ վերահաստատելու համար ամբողջական ժողովիւնը, որպէսզի բոլոր միասին կարենանք բազում տաղանթներով եւ մտահոգութիւններով լեցուած մեր օրերու մարդերուն աւետիկ Բրիտանոսի խաղաղութիւնն ու լուրջութիւնը։

Ի պատասխան բարի գալուստի ճառին, Վեհափառ Հայրապետը կ'արտասանէ հետեւեալ ճառը.

Արքազմեղ ինքնայն, ի

«Սքէ զիգուս մարդկան խօսիցիմ եւ գերեշտակաց, եւ սէր ոչ ունիցիմ, եզէ եւ իրքեւ գալիմա որ հնչէ, կամ իրքեւ զծնդալայ՝ որ զօգանքն... Սէր ամենայնի տեւէ, ամենայնի հաւատայ, ամենայնի յուսայ, ամենայնի համբերէ։ Սէր ոչ երբէք անկամի» (Ա. Կորնթ. ԺԳ 1-7)։

Մեր ազօրքն է որ Տէրը մեր սիրտը լեցնէ այսպիսի սիրով, այս օրե-

բուն մանաւանդ, երբ Սուրբ Գրական հեռու երկրէ մը Հոռմ կու գտնէ Մեր քրիստոնէական ռազմընթերցելու եւ ողջագործելու Ձեր մեծ Գահաճայապետ տիմ՝ Ն. Ս. Պօզոս Զ Պապին եւ ձեզի բարեկէտ հետ :

Մեր ջերմագին իզմն է որ այսպիսի սիրով միատեղ ազօրեմէ այս օրերուն, որպէսզի Աստուած քաղցրութեամբ լսէ զնեզ եւ առաջնորդէ մեզ որ իր կամբը կատարեմք երկրի վրայ, որ է ամբարշտումը քրիստոնէական տիեզերական եղբայրութեան, եւ աւելին՝ ամբարշտումը համամարդկային եղբայրութեան, յազբանակովը բարի կամեցողութեան՝ մարդոց եւ ժողովուրդներու միջեւ, բարոյական երամայեկաններու լոյսին տակ : Այսպէս է որ, կը խորհիմք Մեմք, կրնայ ծագիլ մարդկային աշխարհի վրայ արեգակը արդարութեան եւ խաղաղութեան, որուն համար իմքը Աստուած իր Միածին Որդին առաջնց աշխարհ :

Հաւատքը առ Աստուած ամենամարմար վէմն է մարդկային կեանքի բարոյական հաւաքարկշռութեան եւ իրաւ մարդասիրութեան :

Քրիստոս մեր ճանապարհն է դէպի ճշմարիտ խաղաղութիւն :

Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցին, որուն առաջին սպասաւորը ըլլալու կոչուած ենք Մեմք, իր ամբողջ մուկիտակեցութեամբ և հաւատացեալ ժողովուրդով ի հորերդային Հայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի, երջանիկ է այսօր որ այստեղ կը գտնուի, նոր էջ մը բանալու իր պատմութեան մէջ : Էջ մը՝ որուն վրայ պիտի կարողանանք արձանագրել բարի վկայութիւնները մեր քրիստոնէական սիրոյն եւ ձեր մեծ եկեղեցիին հետ մեր գործակցութեան, արդի աշխարհը յուզող հարցերու լուծման ճանապարհին վրայ :

Եկած է ժամանակը, որպէսզի բարձր եկեղեցիները մօտեման իրարու եւ միասին ազօրեմ, միասին մերշնչուին, մէկը միւսով զօրանայ եւ միատեղ գործեն Աստուծոյ փառքին եւ մարդու փառքին համար :

Մարդուն գիտութեան համնարը մեր օրերուն հրաշալի իրագործումներու կատարին հասաւ : Կը մնայ որ մարդուն բարոյական համնարը եւս կառողմայ կատարել Արմատրանկի քայլը : Մեզի կը քուի քէ առաւելապէս Քրիստոսի եկեղեցին է որ պիտի հասնի այդ քայլը կատարելու, իր Աւետարանի լոյսով բարձր մշուշները ճեղքելով :

Մեր հոգւոյն մէջ առաւել կ'անի ու կը պայծառանայ Մեր այս յոյսը, այստեղ, այս հողին վրայ որ այնքան հարուստ է պատմական սուրբ յիշատակներով, քրիստոնէական վաւերական վկայութիւններով եւ ռզեկան անկորնչելի արժէքներով :

Յոմուն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ եւ Մեզ ըմկերացող սուրբ հայրերուն, Ձեզի կը յայտնենք Մեր եղբայրական շնորհակալութիւնը Ձեր շատ սիրելի ընդունելութեան եւ Ձեր շատ բարի խօսքերուն համար :

Թող Աստուած օրենէ այս լուռաւոր օրը եւ արժանի ընէ զնեզ իր որդիները կոչուելու : Ամէն :

Ուշ երեկոյան Վեհափառ Հայրապետը իր չքախումբով եւ ոստիկաններու ուղեկցութեամբ վերադարձաւ իր բնակավայրը :

Ա. ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ Ս. ՊԱՊԻ ԵՒ ՎԵՀ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՄԻՋԵՒ

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի եւ Հոռմէական Կաթողիկ եկեղեցիի Սրբազան Քահանայապետին պատմական հանգիստումն ու ողջա-

դուրսը տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Մայիս 9, առաւօտեան ժամը 10-30-ին, Վատիկանի «Գործիչ Սան Տամասոյ պարտական չեղող դահլիճին մէջ» Հայ արքեպիսկոպոսներէ և եկեղեցականներէ, կաթողիկէ կարտինալներէ և բարձրաստիճան հոգեւորականներէ կազմուած պատկառելի Թափօրին դանդաղ յառաջխաղացումով և կրօնական հոգեզմայլ մեղեդիներու հնչիւններուն տակ երկու հայրապետները առաջնորդուեցան Միքէլ Անճելոյի հռչակաւոր Սիկսթինեան մատուռը, եւ խորանին առջեւ բազմեցան իրենց գահերուն վըրայ: Աջակողմեան դասին մէջ իրենց տեղերը գրաւեցին սրբազան ծիրանաւորներն ու արքեպիսկոպոսները, իսկ ժախսկողմեան դասին մէջ՝ Վեհափառ Հայրապետի շքախումբի անդամները: Մատուռը լեցուն էր Հայ եւ օտար հաւատացեալներու խումբ բազմութեամբ: Այս առթիւ Վատիկանի կողմէ յատկապէս պատրաստուած էր արարողութիւններու բազմակզունեան զբոլորով մը, զարդարուած հայկական հին մանրանկարչութեան զեղարտիւղ գունաւոր նմուշներով, որուն համաձայն կատարուեցաւ օրումն պաշտօնը: Վեհափառ Հայրապետը, յանուն հայրենիքի եւ սփիւռքի համայն հաւատացեալ Հայութեան, ողջունեց Հոռոխ Սրբազան Քահանայապետը եւ կարգաւ հետեւեալ ճառը.

Զեքոյ Սրբութիւն,

Զեզի կու գամք հեռու աշխարհէ մը, Սուրբ Գրական Արարատի երկրէն, Հայաստանէն, եւ սուրբ քաղաք Եջմիածնէն, ծննդավայրը եւ բազմադարեան կեդրոնը Հայոց քրիստոնէական հաւատքին:

Մենք Զեզի կու գամք ման ժամանակի հետմաներէն, քրիստոնէական վկայութեանց այնքան դարերու, ինչքան եղան դարերը Քրիստոսի քաւազըրութեան շրջանի: Հայ ժողովուրդն ու իր եկեղեցին կենդանի կը պահեն այդ վկայութիւնները, սկսեալ Ս. Թադէոս եւ Ս. Բարքուդիմէոս առաքեալներու եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի ժամանակներէն, որոնց հոգեւոր ժառանգութեանց վրայ խորոխուած է Հայաստանայց Առաքելական եկեղեցին:

Պատմական դէպքերու եւ պայմաններու զարգացման յառուկ սրամաքանութեամբ մը, Հայ եկեղեցին և դարու կէտէն սկսեալ, հաւատարիմ ու անշարժ մնալով հանդերձ արեւելեան ուղղափառ վարդապետութեան հիմնական ճշմարտութիւններուն, ապրեցաւ ու զարգացաւ ինքնուրոյն մանասյարիւղ, ազգային կեանքի սահմաններու մէջ, դարեր շարունակ Արեւելի մէջ պաշտպանելով քրիստոնէութեան ու քաղաքացիութեան սահմանները՝ յաճախ իր մարմնի մահատակութեան գնով:

Կու գամք Զեզի, Սուրբ Քահանայապետ եւ եղբայր մեր ի Քրիստոս, բերելու մեր եկեղեցւոյ եւ Հայաստանի ու սփիւռքի մեր բովանդակ ժողովուրդի յարգալիք ողջունը Զեք Սուրբ մեծ եկեղեցիին, եւ շնորհներով լի Զեք անձին:

Այս պահուն, Մենք երջանիկ ենք որ մեր եկեղեցւոյ սիրալ սղոյնը Զեզի բերելու համար, Մեզի հետ են աշտեղ քարճաւորիման հոգեւորականներ Հայ եկեղեցւոյ Նախարարութեան՝ երեսաղէմի Հայոց Պատրիարքը՝ Տ. Նիքիշէ Արքեպիսկոպոս եւ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքը՝ Տ. Շմբիք Արքեպիսկոպոս եւ արքեպիսկոպոսներ, իսկականաբան Հայաստանէն, նորապայէն եւ Հիւսիսային ու Հարաւային Ամերիկայէն: Երեսաղէմի եւ Թուրքիոյ Հայոց երկու պատմական Աթոռները, առաջինը հիմնուած Ս. Յակոբ Զեքեթեայ առաքելի եւ Ս. Յակոբ Տեառնեղբայրի վկայութեանց

վրայ, երկրորդը կազմակերպուած ժՆ Դարում, ինչպէս եւ Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Աթոռը՝ հիմնուած մոյնպէս ժՆ Դարում, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի գլխաւորութեամբ կը կազմեն մէկ ու ամբողջ մօտաւորապէս 15 մարմին, միեւնոյն հոգեւոր առաքելութեամբ Հայ Ժողովուրդի կեանքին մէջ։

Եւ այսօր, Աստուծոյ օգնականութեամբ, Հայաստանեայց Եկեղեցին իր մուկապետական Աթոռներով եւ քեմերով, քէ՛ հորիզոնային Հայաստանի եւ քէ՛ աղտասանմանի մէջ, կ'ապրի վերաշինութեան շրջան մը հոգեւոր եւ միւլական իմաստով։

Ձեզի կու գամք, իզմերով ջերմագին, որ մեր օրերու աշխարհին մէջ, յաղթականօրէն մեր ճանապարհ քաջուի Անտարանի լոյսի ճառագայթումի, որուն ի խնդիր Ձերդ Սրբութիւնը կը տմնի այնքան առատահեղ սիրով եւ այնքան իմաստուն վնակամութեամբ, շարունակելով երջանկայիշատակ Յովհաննէս ԻԿ Պապի լոյս տեսիլքով սկզբնաւորուած գործը։

Եւ գուցէ չենք սխալիր, եթէ այդ գործին մէջ կարեւորագոյնը մը կատենք Եկեղեցիներու միութեան կենսագործման եւ աշխարհի խաղաղութեան ամբողջման հրամայականները։

Հայաստանեայց Եկեղեցին երջանիկ է մասնակցելու *Հիւսնէիկ* շարժման եւ հոյր Եկեղեցիներու հետ միատեղ յառաջ ընթանալու դէպի միութիւն Քրիստոսի սիրոյն մէջ, յենած իր ոգեկան քաղաքաւորան ժառանգութեան եւ իր մուկապետական կազմակերպութեան վրայ։

Մեր օրերու մարդկութիւնը, քերես տեսիլ քան երբէք, կարիք ունի ոգեկան հաւատարակչութեան եւ քաղաքական կարգապահութեան, որուն կը խորհինք թէ կարող են մեծ չափով նպաստել Եկեղեցիները, միացեալ ու ժերով, արդի աշխարհին լայն քաշխելով Անտարանի լոյսը, ոչ ընդդէմ գիտութեան, ոչ ընդդէմ ընկերային-քաղաքական այս կամ այն վարդապետութեան, այլ անհանգիստ սիրով մը բոլոր մարդոց հանդէպ եւ խոր հաւատով եւ լատտեսութեամբ դէպի մարդը, եւ դէպի ամբողջ արիին հանճարը։

Թէեւ մեր օրերու կեանքին մէջ վշտով կը դիտենք դրսեւորումները անկարգ ու վատառողջ ձգտումներու, ընկերային անարդարութիւններու, ազգամիջեան ատելութիւններու, նոյնիսկ արիւնահեղ պատերազմներ կը ցնցեն մեր խիղճը, այնուամենայնիւ կը հաւատամք թէ այդ բոլորը գուցէ անման քերութիւններն են մարդկային կեանքի մեր գարգացումներու՝ դէպի ծնունդն ու կազմաւորումը ոգեկան եւ քաղաքական մեր հաւատարակչութեան մը, ժողովուրդներու համամարդկային եղբայրութեան մեր գիտականութեան մը։

Մենք եկած ենք Ձեր Սուրբ Աթոռը ի Հում, Ձերդ Սրբութեան հետ ազօրելու որ աշխարհի վրայ ճողորմութիւն եւ նշարտութիւն պատահեցին, արդարութիւն եւ խաղաղութիւն համբարեցինք (Սաղմ. ՁԻ 11), որ առաւել զօրանայ պատերազմի կրակը մարելու մեր պարտականութեան ըզգացումը, որ մենք՝ Եկեղեցիներու զնկավարներս,՝ առաւել նպատակաւոր կերպով աշխատինք ցոյց տալու բոլոր ազգութիւններուն եւ պետութիւններուն՝ միասնութեան, եղբայրութեան եւ խաղաղ գոյակցութեան ուղիները։ Այլեւս անհնար է որ մարդիկ եւ մենք հոգեւորականներս հաշտուինք պատերազմի գաղափարին հետ։

Հայ Եկեղեցին ու Հայ Ժողովուրդը ողորդական մարձառութիւնը ունին անցեալ պատերազմներու, մոսնաւանդ համաշխարհային առաջին պատերազմին, երբ 1915-ին ամբողջ Արեւմտահայաստանը բնաջինջ եղաւ, մօտ երկու միլիոն Հայ քրիստոնեաներու մահատակութեամբ, որ համալիսացաւ մեր դարու առաջին ցեղասպանութիւնը։

Մենք միշտ պիտի ազօրենք որ նման ռաբրեդուքիւններ երբեք չպատահին աշխարհի վրայ, որեւէ տեղ, որեւէ ժողովուրդի:

Քրիստոսի եկեղեցիւ միշտ արթուն եւ հաստատ պէտք է մնայ իր հոգեւոր առաքելութեամբ մէջ, միշտ խաղաղաբար ոգիով, այնպէս, ինչպէս մեր Տէրը, փոքորիկի ժամանակ, նաւը ընկղմելու վտանգի տակում, իր յուսահատած աշակերտներուն գոչեց՝ «Ընդէ՛ր այդպէս վատասիրտ էք, չե՛ւ ես ունիք հաւատս» (Մարկոս, Դ 40):

Մենք պէտք է հաստատմք թէ նաեւ մեր օրերու «հոգմերը եւ ծովերը» պիտի հնազանդին խաղաղութեան հրամայականին:

Մենք կը խորհինք թէ բոլոր, բոլոր եկեղեցիներս, ամերթեւոյն է որ հաւաքուինք խոնարհութեամբ ու հաւատարմութեամբ աստուածային Վարդապետին շուրջ եւ հնազանդինք Անոր, կարենալու համար միացեալ ազօրեով ու աշխատանքով «հոգմերը եւ ծովերը» հնազանդեցնել, որպէսզի դադարին փոքորիկները բոլոր եւ շիւնի խաղաղութիւն մեծ»:

Պատմութեան մեծագոյն երաշխ պիտի հանդիսանայ երբ օր մը երկրի վրայ ապրող բոլոր մարդիկ հասնին այն գիտակցութեան բարձունքին՝ թէ բոլոր մարդիկ, բոլոր ազգութիւնները անխոր, եղբայրներ են իր-րեւ Աստուծոյ ժողովուրդը:

Այս մտածումները եւ խոհերը արտայայտելով այստեղ, գլխից կը զգամք խորապէս միեկնարարած եւ զօրացած, որովհետեւ քաջ գիտենք թէ Ձերք Սրբաբառը իր ազօրեմբով, իր ներշնչող խօսքերով՝ իր անդու աշխատանքով մեր ժամանակներուն համար կը հանդիսանայ պայծառաստեւ հոգեւոր առաջնորդ մը բարոյական մեծ հեղինակութեամբ:

Թող Տէրը զօրացնէ Ձեզ Սուրբ Հոգիով եւ յաջողութեամբ պսակազարդէ Ձեր գործը:

Թող Տէրը օրհնէ մեր ռզգազարումի այս օրը եւ առաջնորդէ մեզ որ իր կամքը կատարենք:

«Այսօր է գոթ արար Տէր, եկայք ցնծասցուք եւ ուրախ եղիցուք ի մաս» (Սաղմոս, ձժԸ 24): Ամէն:

Ամենայն Հայոց Հայրապետը իր ճառը արտասանեց Հայերէնով, որուն Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը կարգաւ Գերշ. Տ. Շահէ Եպս. Աճէմեանը:

Ի պատասխան Ամենայն Հայոց Հայրապետի ճառին, Սրբազան Պապը ողջոյնի արտառուէ խօսք ուղղեց Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Հայրապետին՝ Հայ ժողովուրդի պատմութենէն քաղուած առանձին դրուագներու վերակոչումով վեր հանելով քրիստոնէական հաւատքի պաշտպանութեան համար բազմիցս նահատակուած Հայ ժողովուրդի անկորնչելի ողբն եւ բարոյական բարձր յատկութիւնները որպէս քաղաքակիրթ աշխարհի մէջ իր ինքնաշատուկ տեղն ու նշանակութիւնը ունեցող քաղաքացիներ եւ շինարար ազգ:

Երկու Հայրապետներու ճառերու փոխանակութենէն ետք, տեղի տանցաւ ողջադուրումի Հանդիսաւոր եւ յուզիչ արարողութիւնը՝ ներկաներու խանդավառ ծափերուն տակ, ապա, Լեւոնեան Միաբանութեան սաներու կողմէ «Ուրախ էք» հոգեզոյլ շարականի երգեցողութեամբ՝ եւ Հայրապետներու օրհնութեան ներքեւ թափօրը՝ Սրբազան Պապի ծերանագլեւտ ղեկնապահներու ու զուիցերիական ձառուոյ պահակներու առաջնորդութեամբ ուղղուեցաւ դէպի Վատիկանի պալատի սրահներէն մին, ուր Հայոց

Հայրապետը Սրբազան Պապին ներկայացուց իր շքախումբի անդամները, եւ, փոխադարձաբար, Սրբազան Քահանայապետը՝ իր կարտինաներին ու արքայականոսները՝ Հայ եւ Կաթողիկ բարձրատիման հոգեւորականները ողջագութեան եւ սիրալիր կրօնք ունեցան իրարու հետ։ Վատիկանի կողմէ ներկայ էին Կարտինալ Ուիլլիպրանտսը, Կարտինալ Ուիլլոն, Կարտինալ Ալաճանեանը, Արքեպիսկոպոսներ Քասարովին, Պենեկին, Թրավիա Ալմոնեբը, Պրինին, Պաթանեան Պատրիարքը, Եպիսկոպոսներ Վան Լիբերտին եւ Մարթէնը, Մոնս. Տէլ Կալօն եւ բազմաթիւ այլ բարձրատիման հոգեւորականներ։

Հանգիստեցան աւարտին, Վեհափառ Հայրապետը իր շքախումբով վերադարձաւ իր բնակավայրը։

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲԱՏԵՂԻՆԵՐՈՒ

Վեհափառ Հայրապետը, յոգնած ըլլալով, չկրցաւ անձամբ այցելել Ս. Պողոսի եւ Ս. Յովհաննէսի Տաճարները, ուր յատուկ ընդունելութիւններ նախատեսուած էին Միաբանութիւններուն կողմէ, յարգելու համար Ամենայն Հայոց Հայրապետը։ Նախապատրաստուած ծրագիրին համաձայն, Ս. Պողոսի եւ Ս. Յովհաննէսի հռչակաւոր Տաճարներու այցելութիւնը կատարեց Թուրքիոյ Հայոց Ս. Պատրիարքը, յանուն Վեհափառ Կաթողիկոսին։

ՃԱՇԿԵՐՈՅԹ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Երեկոյան ժամը 7-ին, Վատիկանի Քրիստոնէական Միութիւն Յառաջացող Քարտուղարութեան Նախագահ Կարտինալ Ուիլլիպրանտսի հրաւերով, տեղի ունեցաւ պաշտօնական ընդունելութիւն «Գոլոմարտ» հիւրանոցի արհեստէն մէկուն մէջ, ի պատիւ Վեհափառ Հայրապետին։ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, հակառակ իր ծայրայեղ յոգնածութեան, իր շքախումբի լման կազմով ներկայ եղաւ այս ընդունելութեան, որուն կը մասնակցէին աւելի քան 150 հրաւիրեալներ, որոնց մէջ Քիւրթիայի անդամ Պրաուն, Ձէնթօ, Կաթ, Ալաճանեան, Տանիելլու, Մարէլլա, Սթաֆֆա, Կարբոնի, Սամօրի, Զիքոնյանի, Վալինոցի, Պերթոլի եւ Օտի Կարտինալները, Պատրիարք Պաթանեանը, բազմաթիւ արքեպիսկոպոսներ, եպիսկոպոսներ եւ բարձրատիման հիւրեր։

Ընդունելութեան ընթացքին, որ անցաւ եղբայրական ջերմ եւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, բարի գալուստի քանդակի ճառ մը արտասանեց Կարտինալ Ուիլլիպրանտսը։ «Մեծ երջանկութիւն է ինձի համար, սկսաւ ան իր ճառը, ողբում է Պրաունի արջաբանութիւններուն կողմէ։ Անոնք նորին Սրբութիւն Պօղոս Ձ Պապի ամենամօտ եւ անմիջական դրոժափ կիցներն են, որոնք այս իրիկուն հաւաքուած են այստեղ իրենց ամենէն խոր յարգանքը ներկայացնելու Ձերոք Սրբութեան եւ Ձեր յարգարժան ուղեկիցներուն՝ Հռոմի Եկեղեցին առաւ Ձեր այցելութեան ատիթով։ Անոնց ներկայութիւնը այստեղ արտայայտութիւնն է այն ցանկութեան որ ունի մեր Եկեղեցին՝ դարգացնելու եւ խորացնելու իր բարաբերութիւնները Ձեր Ծա-

կեղեցիկին հետ Զեք այցելութիւնը Հռոմ կարեւոր նպատակ մըն է բոլոր քրիստոնեաներու ահա ազնիւ ջանքերուն, որոնց նպատակն է յաղթահարել իսլամի թափառումները եւ վերահաստատել ամբողջական միութիւնը: Զեք աշակերտութիւնը նոր էջ մը կը բանալ Հռոմէական եկեղեցիի եւ Հայ եկեղեցիի յարաբերութիւններու պատմութեան մէջ:

Ի պատասխան Կարտինալ Ուիլլիամսոնի ճառին, ներկաները ուղարկութեամբ լսեցին Վեհափառ Հայրապետի կուռ եւ իմաստասլից խօսքը, որով բոլոր քրիստոնեայ եկեղեցիներուն կողք կ'ըլլար միասնութեան, եղբայրական սիրոյ եւ խաղաղ գոյակցութեան:

Միտով եկանք այստեղ Զեք աշխատանքի վայրը եւ հոգեկան մխիթալութեամբ լսեցինք Զեք ջերմ խօսքերը ուղղելով մեր եկեղեցիին եւ Մեր Անձին:

Ուրախ ենք ողջունելու Զեք եւ Զեք գործակիցները, ողջունելու Զեք քարտուղարութիւնը, նուիրած եկեղեցիներու միութեան գաղափարի կեանսագործման, գաղափար՝ որ մասնաւոր փայլով սկսաւ նախագայթիլ այստեղ, քրիստոնեական հասարակ այս բարձունքին վրայ, երջանկայիշատակ Յովհաննէս ԻԳ Պապի օրերուն մահաւանդ, գաղափար՝ որ Զեք մեծ եկեղեցիին համար դարձաւ առաջնորդող ոգի, վատիկանի Բ ժողովին յետոյ, գաղափար՝ որով համակուած է Զեք սփանչելի Քահանայապետը՝ Ն. Ս. Պօղոս Զ Պապը եւ դուք բոլորդ, նշմարիտ աւտարաւական սիրով եւ ազնիւ քաջութեամբ:

Մասնաւոր ուրախութեամբ կը փափաքեմք ողջունել այն բարի յարաբերութիւնները, որոնք սկիզբ առին Հռոմէական Կաթոլիկ Սուրբ եկեղեցւոյ եւ Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ միջեւ, մասնակցութեամբ մեր ներկայացուցիչներուն՝ վատիկանի Բ ժողովին երբեւ դիտորդներ, այցելութիւններով Հայ եկեղեցւոյ բարձրաստիճան ներկայացուցիչներու՝ Հռոմ Սրբազան Պապին եւ այցելութեամբ Ս. Էջմիածին Զեք Գերագնացութեան 1967ին եւ Զեք ներկայացուցիչներուն՝ անցեալ տարի Հոկտեմբերին:

Այս բոլոր բարի վկայութիւնները, ինչպէս եւ այն սիրով կապերը որ ստեղծուած են եկեղեցիներու միջեւ՝ եկեղ. Համ. հորհուրդի հովանիին ներքեւ, որուն անդամ է նաեւ մեր եկեղեցին, իրօք Մեզ կ'ոգեւորեն, Մեզի նոր յոյս եւ նոր կորով կը ներշնչեն: Եկեղեցիներու բազմազանութեան մէջ, հետզհետէ կը սկսինք զգալ միութիւնը եկեղեցւոյ մամլոյն՝ Քրիստոսով, Քրիստոսի մէջ եւ Քրիստոսի փառքին համար:

Սկզբնաւորութիւն մըն է որ անհրաժեշտօրէն դէպի յառաջ պիտի ընթանայ, աստիճանական զարգացումներով, որովհետեւ այդ է իրապէս Աստուծոյ կամքը եւ մեր ժամանակներու մարդոց զգացումը:

Հակառակ մեր օրերու կարգ մը ժխտական քառացող իրադրութեանց եւ երեւոյթներու, Մենք կը հաւատանք թէ այնուամենայնիւ, մարդկութիւնը կ'ընդամայ դէպի միասնութիւն, դէպի խաղաղ գոյակցութիւն, դէպի ժողովուրդներու եղբայրացում:

Կը հաւատանք նաեւ թէ եկեղեցիները, բոլոր եկեղեցիները, եւ բոլոր կրօնները, հետզհետէ առաւել սերտ համագործակցութեամբ եւ հետզհետէ առաւել յստակ ու համարձակ աշխատանքով, մեծապէս պիտի կարողանան նպաստել աշխարհի խաղաղութեան եւ մարդոց եւ ազգութիւններու եղբայրացման:

Եկեղեցիներու միասնեղ աղօթքը եւ համատեղ աշխատանքը խաղաղութեան սրբազան գաւառն է նպաստ, զօրաւոր ու կենդանի գործօն մը պիտի

հանդիսանայ, գանձով, այսինքն՝ Եկեղեցիները հառաել իրարու մօտեցնող, կար ժամանակ, շատ դարեր առաջ, երբ բոլոր Եկեղեցիները մէկ էին իրաւաւ։ Մանաւանդ Հինգերորդ դարէն սկսեալ, պատմական զէպէքեր, մարդկային պայմանին յատուկ երեւոյթներ պատճառ դարձան ծանօթ յաժմանումներուն։ Անհնար է անշուշտ խորհիլ թէ տասնեակինգ դարերու զարգացումները եւ կապապարտութիւնները կրնան մէկ շարժումով ջնջուիլ, Մեր կարծիքով շատ աւանդարելի եւ մակերեսային արդիւններով յուսադրուիլը կըրնան ճշդիսկ շուն գործին վնասել։

Պատմական հին Եկեղեցիները, որոնք իրենց հոգեւոր ծնունդով կապուած են քրիստոնէական հաւատքի սկզբնաղբիւրներուն, առաքելական դարէն իսկ սկսեալ, պատմականօրէն անցաւ զարգացած ըլլալով հանդերձ, չունին բաժանեալներ ըլլալու զգացումը։ Իրաւունքին մըն է այս, ի մասնաւորի Արեւելեան ազգային հին Եկեղեցիներու պարագային, ինչպէս է մասնաւոր Եկեղեցին։

Մենք այս հաստատումը կ'ընենք ի նկատի աւելնալով մանաւանդ մեր ժողովուրդի հոգեբանական իրական վիճակը։

Եկեղեցիներու միութիւնը կարելի չէ իրականացնել լո՛ք Եկեղեցիներու զեկալարներու ցանկութեամբ։ Մենք կը խորհինք թէ զեկալարները պետք է ուշադրիլ իրենց իսկին մային ու այնպէս գործեն՝ որ ամբողջ հօտը իրենց հետեւի իրապէս։ Այս տեսակետէն պէտք է մեծ խառնութեամբ շարժիլ, մանաւանդ մեր օրերուն, երբ առհասարակ կրօնական կեանքը տագնապալի ժամանակաշրջան մը կ'անցնէ։

Մենք այստեղ ոչ թէ տեսակետներ կը պաշտպանենք, այլ մտահոգութիւններ կը յայտնենք եւ կը խորհալաւորենք։ Եւ կը յայտնենք մասնաւոր Մեր հաւագումը թէ այս բոլորով հանդերձ քրիստոնէայ ըլլալու գիտակցութիւնը, Քրիստոսի սիրով միանալու հոգեկան ներքին մղումը եւ աշխարհը Քրիստոսով փրկելու տեսիլքը, ամուր պատուանդան մը կը ստեղծեն Եկեղեցիներու միութեան կենսագործման ի խնդիր։ Եւ կարելի չէ չտեսնել այն բարի նշանները, կարելի չէ չգնահատել այն շինարար ջանքերը, որոնք հետզհետէ կը դրսևորուին *էկումենիկ* շարժումով եւ ամբողջ զարգացումով։ Կը հաւատամք մասնաւոր թէ Աստուծոյ Մուրք Հոգին պիտի ներշնչէ մեզ բոլորս, որպէսզի Եկեղեցիները բոլոր իրարու մերձեցնալով, միաստեղ ազօթելով, միաստեղ գործելով, կարողանան գտնել բոլորի կողմէ ընդունելի լուսաւոր թանձաններ՝ Եկեղեցիներու միութեան աւետարանական պատգամը ըմբռնելու եւ կենսագործելու։

Մենք ազգային նկատմամբ լուստես ենք։ Այդ է հիմնական պատճառը որ կը գտնուինք այստեղ Ձեր մէջ։ Մենք սիրով եկանք Հոռոմ, Սքրագան Քաղաքայապետին մեր Եկեղեցւոյ եւ ժողովուրդի յարգալիլ որդայնը բերելու։ Մենք անկեղծ սիրով համակուած ենք դէպի Ձեզ բոլորը, եւ իբրեւ պատմական Եկեղեցի մը հովուապետ հոգեպէս միութեամբ ենք տեսնելով Ձեր մեծ Եկեղեցին հզօր ոգեկանութիւնը, Ձեր ներքին միութիւնը Ձեր բաժանալապետական Ս. Աթոռին շուրջ, Ձեր Եկեղեցիի համարաւ եւ բարեբար կամեցողութիւնը արդի աշխարհին հետ դիպագի մէջ գտնուելու, մարդկային կեանքը պահելու եւ պահպանելու համար աստուածային սիրոյ, արդարութեան եւ խաղաղութեան մէջ։

Գերաշնորհ եղբայրներ, Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնէն ընդունեցէ՛ք Մեր եղբայրական սէրն ու ողջոյնը, եւ մաղթանք՝ լիակատար յաջողութեան Ձեր սուրբ գործին։

«Եւ ինքն Աստուած խաղաղութեան սուրբ արագէ՛ գոնք հասօրէնս,

և բովանդակ ձևեր ուղի եւ շունչ եւ ժառանգ՝ ամառաւ ի գալուստ Տեսան մե-
րոյ Յիսուսի Գրիստուսի արանեցիք: Հաւատարիմ է՝ որ կաշեացմ գնեգ, որ եւ
արասցէ գնոյն: Նպարք ապօրս արարէք և ի մեր վերայ» (Ա. Թեո. Ե 23-24):
Ամէն:

Ընդունելութեան աւարտին, հիւրերը ներկայացուեցան Հայոց Հայ-
րուպետին եւ սղլադուրուեցան անոր հետ:

ՈՂԱԿՈՒՐՈՒՄ Ս. ՊԵՏՐՈՍԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ

Ս. Պետրոսի փառահեղ Տաճարը, շրջակայքը եւ Վատիկանի հրա-
պարակը կը յորդէր ժողովուրդով երբ, Կիրակի, 10 Մայիս, առաւօտեան
ժամը 10-ին, Վեհափառ Կաթողիկոսը մուտք դործեց Տաճարէն ներս: Վեհհի-
գիմաց, Թափօր կազմած կը յառաջանաի Հայ եկեղեցականներու դասը, ա-
ռաջտորդութեամբ ընդունելութեան շքախումբին: Հայրապետը, խոհարհելէ
հաջ Ս. Պետրոսի Գերեզմանին առջեւ, անցաւ աջակողմեան դասը, որ յա-
կապէս պատարաստուած էր ընդունելու համար զայն: Կեդրոնը՝ ամպիոնի մը
վրայ, զահ բարձրացաւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, իր երկու կողմերը
Թիկնաթոռներու վրայ բազմեցան Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ Պատրիարքները,
իսկ անոնց ետին շարուեցաւ արքեպիսկոպոսներու եւ եպիսկոպոսներու
դասը:

Սորանին դիմաց, Կրկու դասերը դրաւուած էին Հռոմի եկեղեցւոյ
ծիրանաւոր կարտինալներու եւ շքեղատեսիլ եկեղեցականութեան կողմէ,
որոնց ետին, երկու թեմերուն մէջ հաւաքուած էին դեսպաններ, պետական
անձնաւորութիւններ եւ օրուան մեծ հիւրեր:

Ժամը 10-ին, Ասադ Դուռէն մուտք դործեց Սրբազան Քահանայա-
պետին Թափօրը եւ շարահաններու երդեցողութեամբ յառաջացաւ դէպի Ս.
Սեղանը, ուր Ս. Պապը, իրեն առնթրեալայ կարտինալներու եւ վարդա-
պետներու հետ: յատուց Ս. Պատարագը:

«Հայր Մերձէն առաջ, Ն. Վ. Կարտինալ Ուիլլիսլաւոստ, որ կը
մասնակցէր Ս. Պատարագին, իջաւ Ս. Սեղանէն, ուղղուեցաւ դէպի Հայոց
Հայրապետը եւ բերաւ Ս. Քահանայապետին «Սիրոյ Ողջոյն»ը:

Ս. Պատարագին յաջորդեց սրբազործումի արարողութիւնը, օրուան
հանդիսութեան պաշտօնական մասը: Սուրբ պիտի յայտարարուէր Քոյր
Թերեզս Գուտեիկ, հիմնադիր Վեհիկին Ընթրիքի Մայր» Միաբանութեան,
նուիրուած աղքատներու եւ հիւանդներու խնամքին: Սրտառուշ արարողութե-
ման սկիզբը, Սրբազան Պապը, յԱթոռոյ կարգաց սրբացման յայտարա-
րութիւնը: Խօսքին սկիզբը, Քրտաներէն լեզուով, ողջունեց Ճրանայի Ներ-
քին Գործոց Նախարար Ն. Վ. Մարտիլլենը եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետը,
հետեւեալ խօսքերով:

«Վերջապէս, ունիմք պատիւը եւ համոյքը մեր մէջ ունենալու բա-
ցառիկ այցելու մը, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Առաջինը, եկած
Սուրբ Էջմիածնէն, բերելու Հռոմի եկեղեցիին՝ ողջոյնը Հայ փառաւոր եկե-
ղեցիին, այնքան հարաւատ սուրբերով եւ անասականներով: Օրինաւորիս Նա-
խախախախտեալ՝ որ արտօնեց որ սրբացման արարողութիւն մը տեղի ա-
նենայ պատմական այս այցելութեան միջոցին, որով Հայ մեր հիւրերը եւ
իրենց շատ արժանաւոր Հագեւոր Պետը կը մասնակցին եկեղեցւոյ ուրախու-
թեամբ»:

Սրբազան արարողութենէն ետք, խորան բարձրացան Սրբուհի Գուտերիկի Միաբանութեան անդամ կոյսերը եւ իրենց խորհրդանշական նուէրները ներկայացուցին Ս. Պապին։ Հաց, աղաւել, դեղձանիկ մը, փունջ մը ծաղիկ եւ պտուղներ։ Ապա, դէպի խորան առաջնորդուեցաւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը։ Ս. Սեդանին առջեւ, Սրբազան Քահանայապետը ողջագոյրուեցան Հայոց Հայրապետին հետ, իր մատէն հանեց իր մատանին եւ դաշն անցուց Վեհափառ Կաթողիկոսին մատը։ Իր պարզութեան մէջ այնքան սրտառու էր Ս. Պապին խորհրդանշական արարքը, որ յուզումի սարսուռ մը անցաւ տասնեակ հազարաւոր ներկաներու սիրտերէն եւ Տաճարը պայթեցաւ յանկարծ ծափող յոյներու մէջ, որոնք իրարու արձազանդեցին չորս անգամ, երբ Ս. Պապը, իր ձեռքին մէջ առաւ Հայոց Հայրապետին ձեռքը եւ դաշն կարգով առաջնորդեց Ս. Սեդանին չորս կողմերը՝ միասին օրհնելու համաթ հաւատացեալներու բազմութիւնը։ Երկու առաջնախաղաղ դէմքերուն ի տես, ներկաները զգացին անցնելու քրիստոնէական սիրտի եւ եղբայրութեան ջերմ շունչի մը, որ համակեց բոլորը։ Անտարակոյս որ Կաթողիկոսական խոյնութեան գերազոյն պահը եղաւ այս՝ պահ մը՝ որ իր բարեբար գրոյմը պիտի թողու Քրիստոնէական Եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ։

Սրտազեղ բացազանութիւններու մէջ, Վիտիա իլ Բարառ, վերակազմուած Թափօրը առաջնորդեց Ս. Պատարագէիչը, իր կողքին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ զոյգ Պատրիարքները, Ս. Սեդանէն մինչեւ Եկեղեցւոյ աւագ դուռը։ Այս պարագան նրազգաց ուշադրութիւն մը նկատուեցաւ Սրբազան Քահանայապետին կողմէ իր հիւրին նկատմամբ, որ հրաժարեցաւ Հռոմէական առանդութենէն՝ ուսածարած Գահին վրայէն օրհնելու ժողովուրդը եւ ուղեց Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Պետին հետ քալել մինչեւ Եկեղեցւոյ դուռը։

Նոյն ծափող յոյներուն մէջէն, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ Երկու Պատրիարքները վերադարձան դէպի Մայր Խորանը, որուն առջեւ Թափօր կազմած Հայ Եկեղեցականութեան առաջնորդութեամբ ուղղուեցան դէպի հարաւային դուռը։

Կիրակի օրուան կէսօրուան ճաշին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, իրեն ընկերակցող եկեղեցական դասը եւ Հայ ազգայիններու շքախումբը հիւրը եղան Ն. Վ. Կարտինալ Պետրոս Աղաճանեանին՝ Լեւոնեան Վարժարանի մէջ։ Հրաւիրուած էին նաեւ Հռոմաբնակ Արեւելեան Եկեղեցական ներկայացուցիչներ՝ Ասորի-կաթոլիկ, Մարոնիթ, Յոյն-կաթոլիկ եկեղեցականներ։

Ճաշի ընթացքին խօսք առաւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ յայտնեց իր անխառն ուրախութիւնը որ Սրբազան Պապին հետ իր ողջագոյրումը նոր էջ մը կը բանայ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ եւ Հռոմի մեծ Եկեղեցւոյ միջեւ, հիմնուած փոխադարձ սիրոյ, յարգանքի եւ դրժանկցութեան վրայ։ Վերադարձի կանթեղին մէջ նոր ձեռք լեցուեցաւ աթոյր եւ Արագածի գլուխութիւն կախուած հաւատքի կանթեղը նոր լոյսով մը լուսաւորուեցաւ եւ լուսաւորեց։

Իր պատասխանին մէջ, Կարտինալ Աղաճանեան դրուատեց Վեհափառ Հայրապետը եւ վեր առաւ Պապ-Կաթողիկոս հանդիպումին պատմական բացառիկ նշանակութիւնը քրիստոնէական առաջնութեան զօրացման տեսանկէտէն, ներկայ օրերու խռովեալ եւ տարակուսեալ աշխարհին մէջ։ Լեւոնեան Վարժարանի սաներու Վարդապետական քրդերը խառն դավաւորութեան ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծեցին ճաշասեղանին շուրջ, որմէ

ետք վեհափառ Կաթողիկոսը մտերմական հանդիպում՝ մը ունեցաւ Վարժա-
րանի նոյն ուսանողութեան հետ, ազատ եւ սքողաց խօսակցութիւն մը, զե-
ղուն՝ հայրենասիրութեամբ եւ հայկականութեամբ:

Լեւոնեան Վարժարանէն Վեհափառ Հայրապետը եւ իր չքախումբը
առաջնորդուեցան Վատիկանի դիւանատան «Հարիւր օրեր» կոչուած սրահի,
ուր յատուկ կարգադրութեամբ հաւաքուած էին Հռոմի եւ չրջակայքի
Հայերը: Այստեղ եւս Վեհափառը հայրաբար ընդունեց բոլորը եւ
խօսեցաւ անոնց հայրենիքէն ու մեր Եկեղեցիէն, ընդդէմելով բացառիկ նշա-
նակութիւնը իր այցելութեան՝ Հռոմի Ս. Քահանայապետին:

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Երկուշաբթի առաւօտեան ժամը 11-ին, Վեհափառ Հայրապետը ա-
ռանձին հանդիպում մը ունեցաւ նորին Սրբութեան հետ, պապական Մատե-
նոսդարանին մէջ:

Մինչ այդ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հայրերը առաջնորդուեցան
իրենց ընկալարանէն Ս. Դամասի փակը ու ապա՝ ընդունելութեան սրահը:
Հոն կը սպասէին Կարտինալներ Վիլյօն, Ռիլլիպանտուր, Արքեպիսկոպոս-
ներ Քասարովին, Պինէլլին, Մարթենը եւ այլ բարձրաստիճան եկեղեցական-
ներ: Յաւարտ հայրապետներու տեսակցութեան, ներս ընդունուեցան Գրիգ
Պետրիարք Սրբազանները եւ ապա մը ետք, Հայ Եկեղեցականութեան չքա-
խումբը:

Պապական Մատենադարանին մէջ Ամենայն Հայոց Հայրապետը Փր-
րանտիէն լիզուով խօսեցաւ եւ ըսաւ.

Ձերդ Սրբութիւն,

Դոհուքիւն Աստուծոյ Ամենակալին որ այս երեք օրերուն իր հովա-
նին լայն տարածեց մեր բոլորի վրայ եւ մենք իր օրհնութեան ներքոյ, միա-
սին ապրեցանք պահեր՝ ոգեկան ուրախութեանց, յուսատառ ներշնչումնե-
րու. պահեր քրիստոնէական եղբայրութեան:

Յիշեցինք մանաւանդ, զարթուի մը պէս. քե մենք եղբայրներ ենք
երկու հազար տարիներէ ի վեր:

Տէր Աստուած, քող յախտեմ տեսէ այս պահը, զի սքանչելի է ան:

Պիտի վերադառնամք Մեր Տունը, Սուրբ Էջմիածին, Մեզի հետ տա-
նելով այս զգացումը: Կը վերադառնամք Մեր երկիրը Հայաստան, Մեր ժո-
ղովուրդին պատմիլու այս հրաշալի օրերու մասին:

Մենք եւ Մեզի ընկերացող հագեւոր եղբայրները, գլխաւորութեամբ
Երուսաղէմի եւ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքներուն, կը բաժնուինք Ձեզմէ,
առաւել միխիքարուած, առաւել զօրացած հոգիներով:

Ձերդ Սրբութիւն, այս բոլորի համար երախտապարտ ենք Ձեզի:

Այս օրերուն նոր էք մը բացինք Հայոց Եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ:
Երանի քե Սուրբ Հոգւոյ ներշնչմամբ Մենք եւ Մեր յաջորդները կարողա-
նամք այս մաքուր էջին վրայ արձանագրել վկայութիւնները մեր սիրոյն,
մեր եղբայրութեան եւ մեր քրիստոնսանուէր գործերուն:

Յանուն Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցիին. յանուն Հայ հա-
ւատացեալ ժողովուրդին ի հորերդային Հայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի,

ընդունեցէ՛ք մեր խորագգաց շնորհակալութիւնը, ճանւ Մեր արտէ՛մ բխած մագաքանքը՝ որ շատ ապրի՛ք, որ անասան մնա՛ք Ձեր հզօրեան բարձրութեան կատարներուն վրայ եւ շարունակէ՛ք Ձեր սուրբ առաքելութիւնը վասն մեծի Աստուծոյ, վասն բարօրութեան մարդկանց, վասն խաղաղութեան աշխարհի։ Ամէն։

Պատասխանելով, Սրբազան Քահանայապետը կարդաց բարբի գալուստի հետեւեալ խօսքը.

Սրբութիւն,

Այցելութիւնը, գոր ըրի՛ք մեզի եւ Հռոմի Եկեղեցիին, մեր հագին լեցուց խորունկ ուրախութեամբ։ Աստուծմէ օրհնուած այս օրերուն, էմ-մաուսի աշակերտներուն նման, գգացինք այրող ջերմութիւն մը մեր սիրտերուն մէջ եւ ճանչցանք Տիրոջ մերկայութիւնը մեր մէջ։ Արդարեւ իր Անուով եւ իր Եկեղեցիին ծառայելու համար է որ հանդիպեցանք։

Այս պատճառով երախտադարտ ենք Ձերդ Սրբութեան եւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ նշանուոր մերկայացուցիչներուն, որոնք Անոր հետ կատարեցին հաղորդութեան եւ քրիստոնէական սիրոյ այս արարքը։

Միասին շնորհակալ ըլլանք Տիրոջ, որ օրէ օր յայտնաբերել կուտայ մեզի խոր եւ խորհրդական իրականութիւնը հաղորդութեան՝ որ կայ մերեկեղեցիներուն միջեւ այսօրուան տարակարծութիւններէն եւ անցեալի հակամարտութիւններէն անդին։

Կազօրենք Աստուծոյ ջերմեանդութեամբ որ այս հաղորդութիւնը անի հետզհետէ մինչեւ լւամ միութիւն, որ պիտի ըլլայ, աշխարհի համար, խաղաղութեան նշան մը, Անտարանի հռչակումին նման՝ մեր օրերու մարդերուն առջեւ։ Այն ատեն պիտի կրնանք ըսել միասին. «Այո», կեանքը յայտնուեցաւ. տեսանք գայն, կը վկայենք ամօր մասին եւ կ'անտեսենք յաւիտեանեան այդ կեանքը, որ Աստուծոյ մօտ էր եւ յայտնուեցաւ մեզի. ինչ որ տեսանք եւ լսեցինք, կ'անտեսենք գայն ձեզի, որպէսզի հաղորդութեան մէջ ըլլա՛ք մեզի հետ։ Իսկ մեր հաղորդութիւնը հօր հետ է ան եւ ամօր Որդիին թիւում Քրիստոսի հետ» (Ա. Յովն. Ա. 2-3)։

Վերջապէս, կը խնդրենք Ձեզմէ, Սրբութիւն, որ հանի՛ք փոխանցել մեր ողջոյնը եւ Հռոմի Եկեղեցւոյ օղջոյնը Հայաստանեայց ամբողջ Եկեղեցիին, ամօր Եղիկոսյաններուն, Եկեղեցականութեան եւ միւս բոլոր հաւատացեալներուն։

Հանցե՛ք ըսկ անոնց որ մերկայ ունինք գանոնք Աստուծոյ առջեւ, մեր ազօրքին եւ համակրութեան մէջ։

Թող Աստուած օրհնէ մեր ճիգերը եւ չիր շնորհքը, Հայր Աստուծոյ սէրը եւ Ս. Հովգոյ հաղորդութիւնը մեզի հետ ըլլայ միշտ» (Բ Կորնթ. ԺԳ, 13)։

|| || |

Նորին Սրբութիւնը ընդունեց Կաթողիկոսական չքախումբին իւրաքանչիւր անդամը, իւզդուելէ առաջ ղէպի կեդրոնական սեղանը, ուր տեղի ունեցաւ նուէրներու փոխանակութիւնը։ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Նորին Սրբութեան խնձնեց Հայկական սոցիալի իսկի իսկ ճը, յատկապէս պատարասուած Երեւանի ռակերիչներուն կողմէ, կարօտիւններուն եւ արեւապետ կողմնակցներուն՝ արծաթեայ փորագրեալ իսկի, իսկ վարդապետներուն՝ մարմարի վրայ՝ զարուած արծաթեայ խաչեր։ || |

Նորին Սրբութիւնը Վեհափառ Կաթողիկոսին ներկայացուց յատկապէս պատրաստուած օրթապատկերներու խորանման կազմած մը, Ս. Գիրքի զեղատառ Կրատարակութիւնը և ոսկեայ մետաղ մը, իր կիսանդրիով: Երկու Պատրիարքներուն Սրբազան Պապը նուիրեց Ս. Պետրոս և Ս. Պօղոսի բոլորածին ջանդակը պրոնզի վրայ, Վատիկանի Ժողովի ատենադրութեան առաջին Հրատարակութիւնը և իր ոսկի մետաղը: Իսկ չքախումբի միւս անդամներուն՝ Ժողովական օրոշումներու նոյն Հրատարակութիւնը և արծաթեայ իր մետաղը:

Այս առթիւ, Երուսաղէմի Ս. Պատրիարքը Նորին Սրբութեան ներկայացուց Բեթղէմի մէջ պատրաստուած սատափեայ չեղ տուփ մը, որուն վրայ փորագրուած էր Ս. Պապի կիսանդրին և յատուկ արձանագրութիւն մը: Տուփը կը պարունակէր մեծադիր Հրատարակութիւն մը Կաթողիկեան Աստուածաշունչին, կազմը նոյնպէս աշխատուած սատափով, մէկ կողքին վրայ՝ Ս. Մնունդը և միւսին՝ Վերջին Ընթրիքը փորագրուած:

Նուէրներու փոխանակումէն ետք, Հայ և Կաթողիկ բարձրաստիճան եկեղեցականները Թափօր կազմեցին և առաջնորդեցին Սրբազան Պապը, Վեհափառ Կաթողիկոսը և Պատրիարք Հայրերը դէպի ընդունելութեան սրահը: Հոն կը սպասէին Կաթողիկոսի չքախումբին մաս չկազմող եկեղեցականները և Վեհափառին կողմէ յատկապէս հրաւիրուած ազգայինները, որոնց մէջ կը նշմարուէին ծերունագրող Պրն. Հայկ Պապուճեան, Հ. Բ. Ը. Միութեան Նախագահ Պրն. Ալեք Մանուկեան, Ժանօթ բարերարներ՝ Տատուր Տատուրեան, Յակոբ Թօփալեան, Սարգիս Տիարպէջերեան և ուրիշներ: Սրբազան Քահանայապետը ծանօթացաւ իւրաքանչիւրին և օրհնեց բոլորն ալ: Այնուհետեւ Վեհափառ Կաթողիկոսը, իր չքախումբը և իր հետեւորդ ազգայինները Հրաժեշտ առին Սրբազան Պապին և մեկնեցան, զոհ և ուրախ՝ ընծայուած սքանչելի այս առիթին համար, ուր Եկեղեցւոյ երկու Պետերը, պաշտօնական երկու հանդիպումներէ ետք Սիկսթինի և Ս. Պետրոսի Եկեղեցիներուն մէջ, մտերիմ խօսակցութեամբ և անմնական այս առնակցութեամբ այլապէս մտերիմ կապ մը հաստատեցին Կաթողիկ մեծ Եկեղեցիին և Հայաստանեայց Նահատակ Եկեղեցիին միջեւ:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ԳՈԼՈՆԱ ՊԱԼԱՏԻՆ ՄԷՋ

Նոյն երեկոյեան ժամը 7-ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը և իր չքախումբը Հիւրը եղան Հռոմ քաղաքին, Գրոննայի չեղ պալատին մէջ: Իշխան Ասքրեո Պրոննա իր պալատը բացաւ Հռոմի Շրջանակի կոչուած կազմակերպութեան օւղեւ, որ կը խմբէ Հռոմի ազնուականութիւնը և Վատիկանի ղեկավարները: Հռոմի Շրջանակը ուզեց յատուկ պատիւ մը ընել Հայոց Հայրապետին Հռոմէական ամբողջ շնորհաբանութեամբ: Կարելի չէ երեւակայել աւելի չեղ պալատ քան Գրոննայի պալատը, իրարու յաջորդող մարմարեայ սրահներով, սրնաշարքերով և Միջնաշարեան ու Վերածնունդի աբուեստի անգնահատելի նկարներով, որոնք կը զարդարեն անոր պատերը: Ծոխութեան և ճաշակի այս տունին մէջ, Վեհափառ Կաթողիկոսին բարի գալուստ մաղթեց Հռոմի Շրջանակի նախագահը, զեղուն պերճախօսութեամբ վեր հանելով Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ փառաւոր անցեալը, Հայ Ժողովուրդի նպաստը քրիստոնէական քաղաքակրթութեան, անոր վերածաղկումը այսօր և մանաւանդ մեծ կարեւորութիւնը որ կը ըս-

տանայ Հայրապետին այցելութիւնը Սբբազան Պապին՝ իր ներշնչած յոյսերով եւ արթնցուցած եղբայրութեան զգացումներով:

Վեհափառ Հայրապետը պատասխանեց իրեն ուղղուած ճառին, շեշտելով անհրաժեշտութիւնը եկեղեցիներու մերձեցման եւ զօրացման, ներս կախալարհի հրամայականներուն առջև, խախտած արժէքներու և փլիչած հաստոյններու աւերակներուն վրայ վերականգնելու քրիստոնէական սիրոյ սկզբունքը, որ միակ ուղին է դէպի խաղաղութիւն:

Ապա իշխան եւ իշխանուհիներ Գորննա առաջնորդեցին Վեհափառ Կաթողիկոսը եւ բոլոր հիւրերը ճաշասրահ, ուր պատրաստուած էր յատուկ հիւրասիրութիւն: Սնդաններուն շուրջ, աւելի մտերմիկ մթնոլորտի մէջ, Վեհափառ Ժանօթացաւ դեսպաններուն եւ միւր ներկաներուն:

ՄԵԿՆՈՒՄ

Մայիս 12-ի երկուշաբթի առաւօտ, չբախումբի բոլոր անդամները ուղղուեցան Ս. Յովհաննէսի աշտարակը, Վեհափառ Հայրապետին մօտ, որպէսզի, ըստ նախատեսութեան, Կաթողիկոսը եւ իր չբախումբը առաջնորդուին Ս. Պետրոս եւ հրաժեշտ առնելէ ետք Նորին Սրբութիւնէն, մեկնին: Ժամը 10-ին, բնդանկութեան յատուկ յանձնարարութիւն անդամներ յայտնեցին թէ փոփոխութիւն կալ ծրագրին մէջ եւ թէ Ս. Քահանայապետը կը փափաքի անձամբ դալ ողջերթ մաղթելու Հայոց Հայրապետին:

Ժամը 11-ին ժամանեցին Կարտինալներ Վիլլօ և Ուիլլիսպրանտոս, բնկերակցութեամբ Քասաբոլլի եւ Պինելի Արքեպիսկոպոսներու: Կէս ժամ ետք, ձիւտը պահակներու առաջնորդութեամբ հասաւ Սրբազան Պապին բաց ինքնաշարժը եւ Նորին Սրբութիւնը, զվեցած ծիրանի իր վերարկուն, իջաւ ու բարձրացաւ, իրեն ընկերացող բարձրաստիճան եկեղեցականներուն հետ, դէպի բնդանկութեան սենեակը, ուր կը գտնուէր Վեհափառ Հայրապետը:

Այստեղ, Սրբազան Քահանայապետին քարտուղարը ներկայացուց պատրաստուած յարաբարութեան երկու օրինակները, մին մերենագրուած՝ Պապի չբանչանը կրող թուղթին վրայ, միւսը՝ Կաթողիկոսի պաշտօնական թուղթին վրայ: Ն. Վ. Կարտինալ Ուիլլիսպրանտոս կարգաց Ֆրանսերէն յայտարարութիւնը, ներկայացուց զայն Սրբազան Պապին եւ Վեհափառ Կաթողիկոսին, որոնք ստորագրեցին զայն եւ փոխանակեցին օրինակները:

Ստորեւ կը հրատարակենք զոյգ Քահանայապետնիրու սրտառուչ կոչը, ուր կ'արձագանգէ երկու եկեղեցիներու Պետերուն մտահոգութիւնը՝ վերջ մը դնելու Բրիտանիական եկեղեցւոյ բաժնուած այս վիճակին եւ զայն աւելի զօրացնելու՝ այսօրուայ փոթորկալից աշխարհի ալիքներուն դիմաց:

Մ Ի Ա Յ Ե Ա Լ Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ի Թ Ի Ե Ն

Պ Օ Ղ Ո Ս Զ-Ի ԵՄ Վ Ա Զ Գ Է Ն Ա-Ի

Պօզոս Զ, Հոռոմի Եպիսկոպոս, Պապ Կաթողիկ Եկեղեցիին եւ Վազգէն Ա, Կաթողիկոս եւ Մայրագոյն Պատրիարք Ամենայն Հայոց, գոհութիւն կու տան Տիրոջ որ տուաւ իրենց միասին աղօթելու առիթը, իրարու հանդիպելու եւ խաղաղութեան սուրբ ողջունիլու համբուրուելու, մանաւանդ այս օրերուն, երբ կը պատրաստուի մեծ տօնը Ս. Հոգիին Գալուստին՝ Առաքեալներուն:

Գիտակից՝ հովիւի իրենց պարտականութիւններուն, անոնք հրաւեր կը կարդան բոլոր քրիստոնեաներուն, մանաւանդ Կաթողիկ եւ Հայաստանեայց Եկեղեցիներուն, աւելի մեծ հաւատարմութեամբ պատասխանելու Ս. Հոգիի կոչին, որ կը մզէ գիրեմք աւելի խոր միութեան մը, մեր բոլորի Փրկչի կամփին համաձայն եւ որ աւելի բեղմնաւոր պիտի ընէ Քրիստոնեաներու ծառայութիւնը աշխարհին:

Այս միութիւնը չի՝ կրնար իրականանալ եթէ բոլորը, հովիւ եւ հաւատացեալ, չփորձեն ճանչնալ գիրար իրապէս: Այս նպատակով, կը թելադրեն աստուածաբաններուն որ միասնաբար նուիրուին ուսումնասիրութեան մը՝ որ ձգտի աւելի խորացնել իրենց ծանօթութիւնը մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի խորհուրդին եւ իրով եղած յայտնութեան: Հաւատարմ Առաքեալներով եւ հայրերով փոխանցուած աւանդին եւ, միեւնոյն ատեն, գիտակից՝ նոր զարգացումներու ընդմէջէն զննուած փնտռող աշխարհի մը պահանջներուն, անոնք կրնան բանալ նոր ուղիներ՝ որոնք կրնան յաղթել տակաւին գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնները եւ առջնորդել իրենց Եկեղեցիները աւելի կատարեալ միութեան մը, իրենց հաւատփին դաւանութեամբ աշխարհին առջեւ: Իրենց կողմէ, Պապը եւ Կաթողիկոսը պիտի փորձեն ամէն կարելիութիւն՝ փաջալեւելու համար այս ճիգերը եւ հովուապետի իրենց օրհնութիւնը պիտի տան անոնց:

Սակայն այս պրպտումները կը մնան ամուլ, եթէ արմատ չնետեն ամբողջ Եկեղեցւոյ լման կեանքին մէջ: Ասոր համար, կը մաղթեն որ զարգանայ աւելի սեղմ գործակցութիւն մը քրիստոնէական կեանքի կարելի ամէն մարգերուն մէջ: Հասարակաց աղօթքը, հոգեկան փոխադարձ օգնութիւնը, այսօրուայ աշխարհի հարցերուն գտնելու իրապէս քրիստոնէական լուծումներ՝ թանկագին միջոցներ պիտի ըլլան, նպաստող այնքան բաղձացուած ամբողջական միութեան:

Միասին տարուած այս պրպտումը եւ գործակցութիւնը պէտք է հիմնուին հասարակաց քրիստոնէական հաւատքի գիտակցութեան եւ հասարակաց քրիստոնէական հաւատքի փո-

խաղարձ ճանաչողութեան եւ խորհրդական կեանքի, անձերու եւ անոնց եկեղեցիներու փոխադարձ յարգանքին վրայ: Եթէ իրենց ամբողջ սրտով ֆաջալերել ուզած անշահասխնդիր միգրը մերշնչուին նման ոգիով եւ գործադրուին վերոյիշեալ կերպով, անոնք վստահ են թէ ճշմարտութեան և սիրոյ հոգին պիտի տայ կաթորիկ եւ Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ անդամներուն իրապէս բրիստոնէական այն եղբայրութիւնը՝ որ պատուոյն է իր մերգործումին անոնց մէջ:

Նման եղբայրութեան մը անունով է որ Պօղոս Զ Պապը եւ Վազգէն Ա Կաթողիկոսը կը բարձրացնեն իրենց ձայնը եւ պաշտօնական կոչ կ'ընեն բոլոր անոնց որ ազդեցութիւն ունին ազգերու եւ ժողովուրդներու կեանքին վրայ, որ միզ մը ընեն վնասելու եւ գտնելու բոլոր կարելի միջոցները՝ վերջ դնելու համար պատերազմին, ատելութեան, մարմնական եւ հոգեկան բռնութեան, ամէն մեշումի մարդէն՝ մարդուն: Թող Ան որ մեր խաղաղութիւնն է, լսելի ընէ այս կոչը:

Վատիկանէն, 12 Մայիս 1970

Սրբազան Քահանայապետը Հայոց Հայրապետին ընծայած փառաւոր ընդունելութիւնը կնքելու համար պատրաստած էր անսպասելի դժուր կալ մը. իր հետեւորդ եկեղեցականներէն մին տեղանին վրայ դրաւ առեւի մը. Սրբազան Պապը բացաւ գայն, դուրս հանեց անկէ օսկի սրբատուփ-ճաճանչ մը եւ ըսաւ Վեհափառ Կաթողիկոսին. «Իրբեւ յիշատակ անմոռանալի Ձեր՝ այս այցելութեան, կը փափաքեմ որ ընդունիք տանիլ Ձեր հետ Հայաստանի Առաքեալին՝ Ս. Բարթողիմէոսի մատուցը. և քան Հայրապետին, Պատրիարքներուն եւ Հայ եկեղեցականներուն դէմքերը լուսաւորուեցան ուրախութեան յոյսով մը. բոլորն ալ զգացին թէ սրբաւն անկողծ ան ջերմ էր Հրոտի եկեղեցւոյ Պետին փափաքը՝ պատուելու Վեհափառ Կաթողիկոսը եւ երջանկացնելու գայն, բայց մանաւանդ՝ Քրիստոնէական (եկեղեցին) վերակազմելու եւ բարձրացնելու իրբեւ, ամբողջական կառույց եւ աշտարակ սիրոյ եւ միութեան:

Ս. Պապը, ողջրթի մաղթանքէն ետք, սկսաւ «Հայր Մեր» յատիներէն լեզուով, իսկ յետոյ Հայ եկեղեցականները արձազանգեցին հայերէնով:

Ս. Պապի մեկնումէն ետք, Վեհափառ Հայրապետը եւ իր շքախումբը ուղղուեցան չղզեկառօթի կայարանը եւ հրաժեշտ տանելէ ետք կարտինալներէն եւ պապական ներկայացուցիչներէն, մեկնեցան պէպի Վենետիկ: